

ปัจจัยที่กำหนดการสมรส

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรุณี ปัญญสวัสดิ์สุทธิ์¹
ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ : 23 มิถุนายน 2562

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ : 18 สิงหาคม 2562

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 28 สิงหาคม 2562

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสมรสของประชากรไทยเพศชายและเพศหญิงแยกกัน โดยใช้ข้อมูลซึ่งรวบรวมจากรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติ และหน่วยงานอื่นๆของภาครัฐบาล โดยข้อมูลมีลักษณะเป็นข้อมูลพาแนลของ 77 จังหวัด ระหว่าง พ.ศ. 2556-2559 ทั้งนี้ ปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลกระทบต่ออัตราการสมรส ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ คือ อัตราส่วนเพศ (2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจส่วนบุคคล ได้แก่ ค่าจ้าง และระดับการศึกษา (3) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ สัดส่วนของอัตราการว่างงานในเพศชายต่อเพศหญิง และสัดส่วนคนจน และ (4) ปัจจัยด้านสาธารณสุข ได้แก่ สุขภาพจิต (วัดจากอัตราผู้ป่วยโรคซึมเศร้า) สุขภาพกาย (วัดจากอัตราผู้พิการ) และภาวะอ้วนลงพุง ผลการคาดประมาณสมการปัจจัยที่กำหนดอัตราการสมรสของเพศชาย พบว่า ค่าจ้างของเพศชาย ระดับการศึกษาของเพศชาย อัตราการว่างงานโดยเปรียบเทียบของทั้งสองเพศ อัตราผู้ป่วยโรคซึมเศร้า และความแตกต่างของท้องถิ่น (ผู้ชายในจังหวัดทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการสมรสสูงกว่าภาคกลาง) มีผลกระทบต่ออัตราการสมรสของเพศชาย โดยทิศทางของผลกระทบเป็นไปตามสมมติฐานทุกปัจจัย ยกเว้นอัตราผู้ป่วยโรคซึมเศร้าซึ่งผลการคาดประมาณตรงข้ามกับสมมติฐาน เนื่องจากข้อจำกัดในการรวบรวมข้อมูล ส่วนปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออัตราการสมรสของเพศหญิง ได้แก่ อัตราส่วนเพศ อัตราการว่างงานโดยเปรียบเทียบ อัตราผู้ป่วยโรคซึมเศร้า และความแตกต่างของท้องถิ่น (ผู้หญิงในจังหวัดทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการสมรสสูงกว่าภาคกลาง) โดยทิศทางของผลกระทบเป็นไปตามสมมติฐานทุกปัจจัย ยกเว้นอัตราผู้ป่วยโรคซึมเศร้าเช่นเดียวกัน

คำสำคัญ : การสมรส, ทฤษฎีการสมรส, กลุ่มอาการอ้วนลงพุง, ข้อมูลพาแนล

¹Corresponding Author E-mail : fecoand@ku.ac.th

Determinants of Marriage

Assistant Professor Arunee Punyasavatsut (Ph.D.)
Department of Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University

Received : June 23, 2019

Revised : August 18, 2019

Accepted : August 28, 2019

Abstract

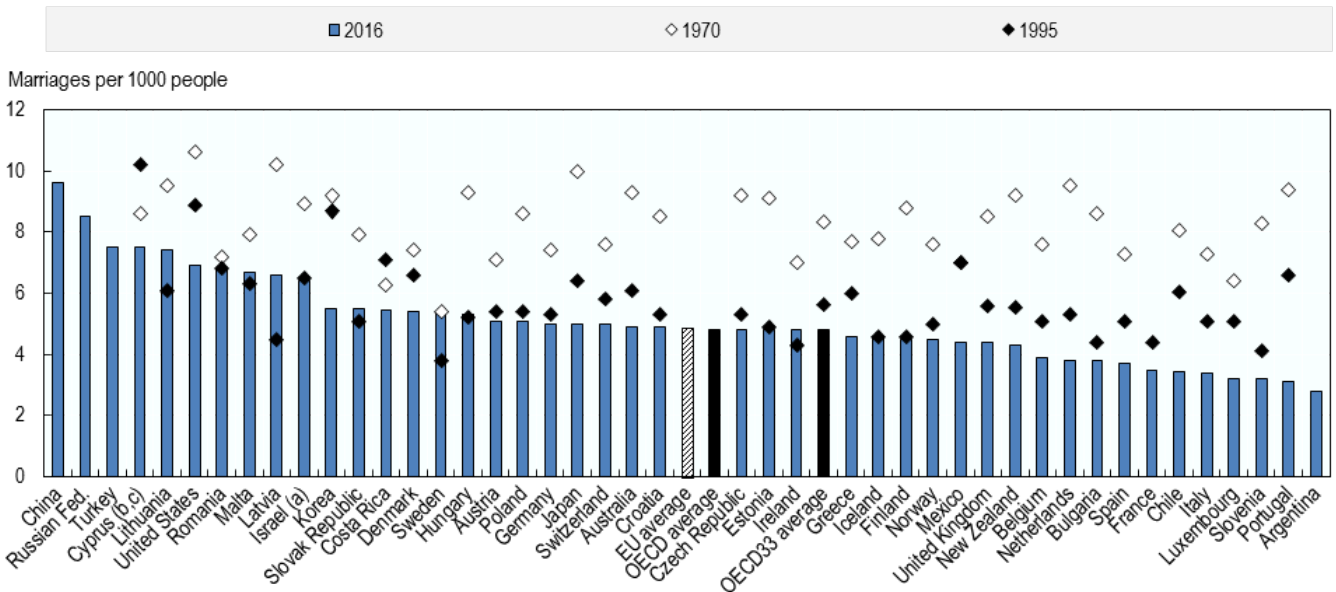
The objective of this research is to study the determinants of marriage of Thai population, male and female separately. The study employs the data from the Socio-Economic Surveys by The National Statistical Office and other state departments. It is a panel data set of 77 provinces during 2013-2016. The factors that are hypothesized to affect the marriage rates are categorized as follows: (1) demographic factor, i.e., sex ratio; (2) individual economic status, i.e., wage and education; (3) socioeconomic factors, i.e., relative unemployment rate of male to female and poverty incidence; and (4) health factors, i.e., mental health, which is measured by percentages of depressive disorder patients, physical health, which is approximated by percentages of disables, and patients suffering from metabolic syndrome. The estimation results show that male wage rate, male education, relative unemployment rate, percentages of depressive disorder patients, and regional dummy variables affect male marriage rate. The North and Northeast regions male marriage rates are higher than Central region. The directions of effects of all independent variables, except depressive disorder patient factor, are as hypothesized. In case of the depressive disorder patient factor, the complete data are not available. In case of the determinants of female marriage rate, it is found that sex ratio, relative unemployment rate, percentages of depressive disorder patients, and regional dummy variables affect female marriage rate. The North and Northeast regions female marriage rates are higher than Central region. The directions of their effects, except those of depressive disorder patient factor, are as hypothesized.

Keywords : Marriage, Theory of Marriage, Metabolic Syndrome, Panel Data

บทนำ

ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา คนในหลายประเทศทั่วโลกนิยมอยู่เป็นโสดมากขึ้นหรือชะลอการแต่งงานให้ช้าออกไป โดยแต่งงานเมื่ออายุมากขึ้น อัตราการสมรสในประเทศต่างๆ จึงลดลงอย่างต่อเนื่องและส่งผลให้อัตราการเกิดของประชากรต่ำลงด้วย ก่อให้เกิดปัญหาทำให้ประชากรในวัยทำงานลดลง นอกจากนี้ ยังทำให้ในหลายประเทศเข้าสู่สังคมสูงวัย (Ageing Society) ส่งผลเสียต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในหลายด้าน ได้แก่ อัตราการพึ่งพา (Dependency Ratio) สูงขึ้น รัฐบาลมีค่าใช้จ่ายทางด้านสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น และเกิดอุปสรรคในการพัฒนาทุนมนุษย์ เป็นต้น

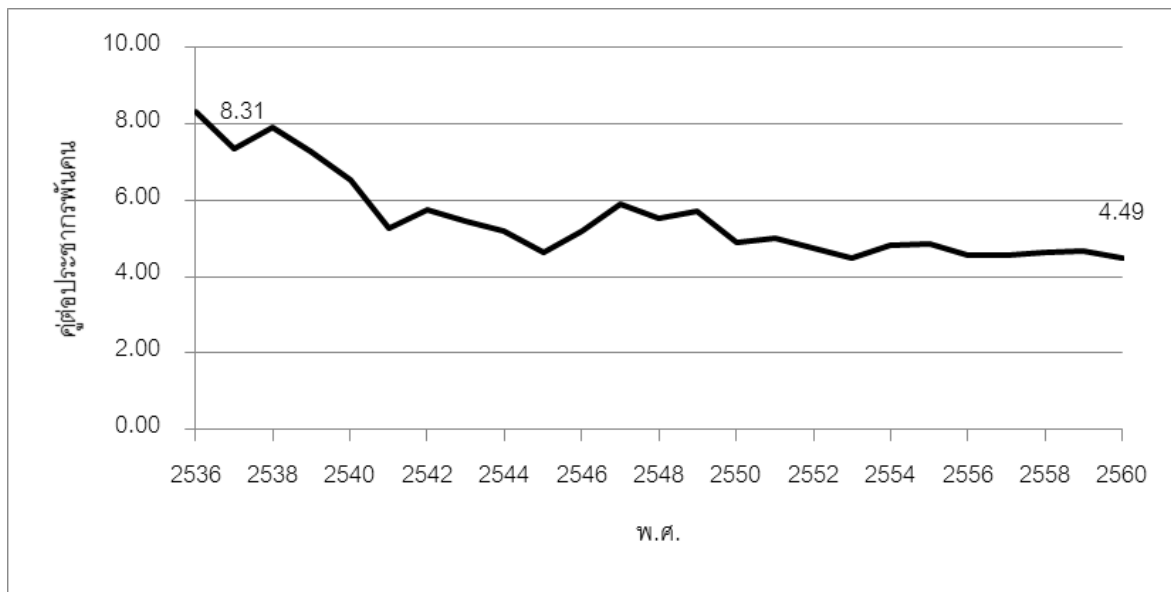
เมื่อพิจารณาอัตราการสมรสของประชากรในประเทศต่างๆ พบว่าอัตราการสมรสในแทบทุกประเทศลดลงจากปี ค.ศ. 1970 1995 และ 2016 ตามลำดับ (ภาพที่ 1) โดยอัตราการสมรสเฉลี่ยเฉพาะในประเทศสมาชิกองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organisation for Economic Co-operation and Development: OECD) 33 ประเทศ ใน ค.ศ. 1970 1995 และ 2016 เท่ากับ 8.3 5.6 และ 4.8 คู่ต่อประชากรพันคน ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มที่ลดลง

ภาพที่ 1 อัตราการสมรสในประเทศต่างๆ ค.ศ. 1970 1995 และ 2016

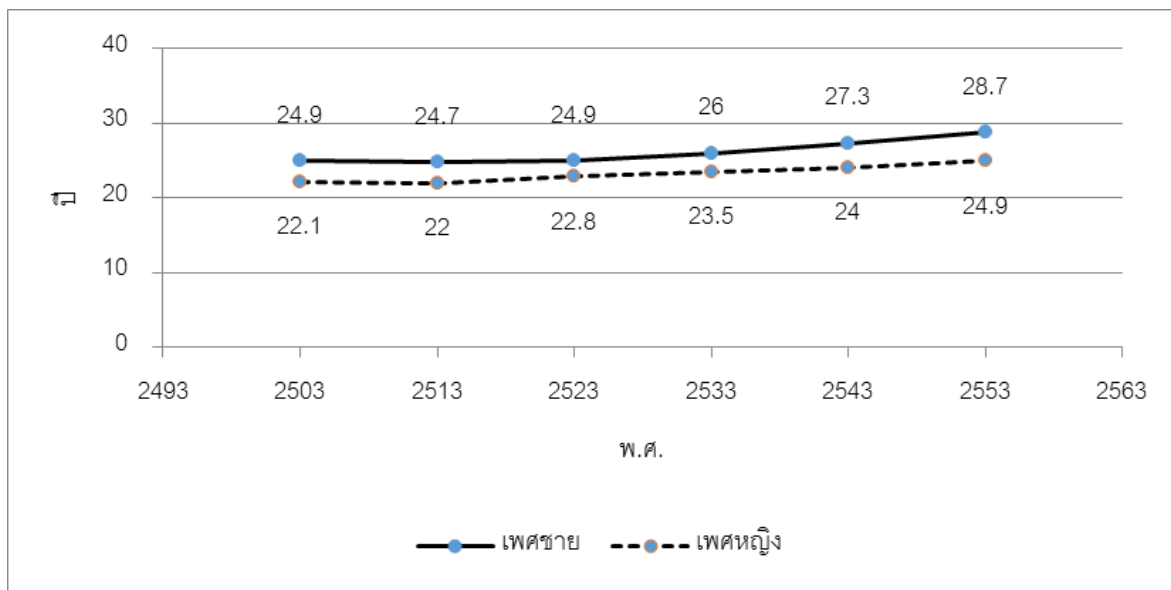
ที่มา: OECD (2019)

อัตราการสมรสในประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ดังจะเห็นได้จากอัตราการจดทะเบียนสมรสซึ่งลดลงจาก 8.31 คู่ต่อประชากรพันคนในปี พ.ศ. 2536 เหลือเพียง 4.49 คู่ต่อประชากรพันคนในปี พ.ศ. 2560 (ภาพที่ 2) นอกจากนี้ ยังพบว่าอายุเฉลี่ยเมื่อแรกสมรสของประชากรมีแนวโน้มสูงขึ้นในประเทศไทย โดยอายุเฉลี่ยเมื่อแรกสมรสของเพศชายคือ 24.9 ปี เมื่อ พ.ศ. 2503 เพิ่มขึ้นเป็นอายุ 28.7 ปี ใน พ.ศ. 2553 และอายุเฉลี่ยเมื่อแรกสมรสของเพศหญิงคือ 22.1 ปี เมื่อ พ.ศ. 2503 เพิ่มขึ้นเป็นอายุ 24.9 ปี ใน พ.ศ. 2553 ซึ่งหมายความว่าประชากรทั้งสองเพศมีแนวโน้มที่จะแต่งงานช้า (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 2 อัตราการจดทะเบียนสมรสในประเทศไทย พ.ศ. 2536-2560

ที่มา: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2562)

ภาพที่ 3 อายุเฉลี่ยเมื่อแรกสมรสของประชากรไทย พ.ศ. 2503-2553

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2562)

จากการที่อัตราการสมรสมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงลดลง รวมทั้งการสมรสซึ่งหมายถึงการสร้างครอบครัวถือเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญของมนุษย์ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่ของมนุษย์ในแทบทุกด้าน พฤติกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวกับการสมรสจึงมีการศึกษาและอธิบายอย่างแพร่หลายทางด้านสังคมศาสตร์ (Sociology) จิตวิทยา (Psychology) และมานุษยวิทยา (Anthropology) อย่างไรก็ตาม การสมรสเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Decision Making) ในหลายประเด็น เช่น

การเลือกคู่ครองที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ การเข้าสู่ตลาดแรงงานภายหลังการสมรส การบริโภคในครัวเรือน และการมีบุตร (การเพิ่มจำนวนประชากร) ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นประเด็นทางด้านเศรษฐศาสตร์ ผลงานชิ้นแรกที่นำทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการอธิบายพฤติกรรมของคนในการตัดสินใจแต่งงานคือ Becker (1973) ซึ่งอธิบายว่า คนตัดสินใจแต่งงานเมื่ออรรถประโยชน์ของชายและหญิงที่แต่งงานเป็นครอบครัวแล้วสูงกว่าอรรถประโยชน์ของแต่ละคนเมื่ออยู่เป็นโสด และงานวิจัยต่อๆ มาซึ่งศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลกระทบต่อการสมรสพบว่า มีปัจจัยหลายประการที่เป็นตัวกำหนดการสมรส ได้แก่ (1) ค่าเสียโอกาสที่เกิดขึ้นเมื่อแต่งงาน เช่น รายได้ที่สูงขึ้นของเพศหญิง การเข้าร่วมในกำลังแรงงานของเพศหญิง และระดับการศึกษาของเพศหญิงที่สูงขึ้น ซึ่งสะท้อนสถานภาพทางเศรษฐกิจของเพศหญิงที่ดีขึ้น (2) จำนวนของเพศชายที่สามารถแต่งงานได้ (Marriageable Men) เช่น อัตราส่วนเพศ (Sex Ratio) และจำนวนเพศชายที่ว่างงานหรือมีรายได้ต่ำ (3) ความเท่าเทียมกันทางด้านสถานภาพทางสังคมระหว่างเพศ และความแตกต่างระหว่างรายได้ของแรงงานทั้งสองเพศ (4) ทศนคติและการให้ความสำคัญกับการสมรสเปลี่ยนไป ในปัจจุบันการอยู่ร่วมกันโดยมิได้สมรส (Cohabitation) ได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น และ (5) ผลจากนโยบายควบคุมอัตราการเกิด

ประเด็นในการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจแต่งงานในเชิงเศรษฐศาสตร์มีความหลากหลาย ยกตัวอย่างเช่น ปัจจัยที่มีผลทำให้โอกาสในการสมรสเพิ่มขึ้น จะมีผลทำให้โอกาสในการหย่าร้างลดลงด้วย เช่น ถ้าผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับเพศหญิงที่มีรายได้ต่ำเมื่อแต่งงานแล้วเพิ่มขึ้น จะทำให้ความน่าจะเป็น (Probability) ในการสมรสเพิ่มขึ้น และในขณะเดียวกันก็จะทำให้ความน่าจะเป็นในการหย่าร้างลดลงด้วย นอกจากนี้ ปัจจัยที่กำหนดการสมรสนี้ยังมีการตัดสินใจสมรสของทั้งสองเพศต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น Burgess, Proppe, and Aassve (2003) พบว่าการที่เพศชายมีรายได้เพิ่มขึ้นจะทำให้ความน่าจะเป็น

ในการแต่งงานของเพศชายเพิ่มขึ้น ในขณะที่รายได้ที่เพิ่มขึ้นของเพศหญิงทำให้ความน่าจะเป็นในการแต่งงานของเพศหญิงลดลง Angrist (2002) พบว่าอัตราส่วนเพศมีผลต่ออัตราการสมรส กล่าวคือเมื่ออัตราส่วนเพศชายต่อเพศหญิงเพิ่มขึ้น จะทำให้อุปสงค์ของภรรยาในตลาดการสมรส (Marriage Market) เพิ่มขึ้น สัดส่วนเพศหญิงที่สมรสจะเพิ่มขึ้นและรายได้ของเพศหญิงเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ความไม่เท่าเทียมกันทางด้านรายได้เป็นอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งส่งผลต่อการสมรส Sasaki (2017) พบว่าความไม่เท่าเทียมกันทางด้านรายได้ของเพศชายที่เพิ่มขึ้น ซึ่งหมายความว่ามีความเหลื่อมล้ำมากขึ้นที่มีรายได้ต่ำกว่าระดับมาตรฐาน ทำให้แนวโน้มของการเป็นโสดของเพศหญิงในประเทศญี่ปุ่นเพิ่มขึ้น

ในส่วนของการวิจัยในประเทศไทย มีเพียงงานของ ศุภเจตน์ (2559) ซึ่งศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการหย่าร้างโดยใช้เครื่องมือทางเศรษฐมิติ และใช้ข้อมูลจำนวนคู่สมรสที่จดทะเบียนสมรสและหย่าร้างในระดับจังหวัด อย่างไรก็ตาม การศึกษาพฤติกรรมการสมรสในภาพรวม เช่น การใช้ข้อมูลจำนวนคู่สมรสที่จดทะเบียนสมรส จะทำให้ไม่สามารถจำแนกผลกระทบของปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจแต่งงานของแต่ละเพศได้ งานวิจัยในต่างประเทศส่วนใหญ่จึงทำการศึกษาพฤติกรรมการสมรสโดยแยกศึกษาระหว่างทั้งสองเพศ โดยใช้ข้อมูลจำนวนเพศหญิงที่สมรสแล้ว และจำนวนเพศชายที่สมรสแล้วมาใช้ในการศึกษาแทนการใช้ข้อมูลจำนวนคู่สมรส

งานวิจัยนี้จึงมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาปัจจัยต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และประชากรศาสตร์ที่มีผลต่อการสมรสโดยแยกศึกษาพฤติกรรมการสมรสของทั้งสองเพศออกจากกัน เพื่อให้ทราบว่าแต่ละปัจจัยส่งผลต่อการสมรสในแต่ละเพศแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนเพื่อรองรับปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการที่อัตราการสมรสในประเทศไทยลดลง ซึ่งอาจทำให้เกิดข้อจำกัดในการพัฒนาทุนมนุษย์และส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

คาดประมาณสมการปัจจัยที่กำหนดอัตราการสมรส
ในเพศชายและเพศหญิง

กรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เศรษฐศาสตร์การแต่งงาน (Economics of Marriage) ซึ่งหมายถึงการนำแนวคิดทางด้านเศรษฐศาสตร์ไปใช้ในการวิเคราะห์การสร้างครอบครัวหรือการแต่งงาน (Household Formation or Marriage) และการแตกแยกของครอบครัวหรือการหย่าร้าง (Marital Dissolution or Divorce) การตัดสินใจ (Decision Making) เกี่ยวกับการจัดสรรเวลาและทรัพยากรอื่นๆ ของสมาชิกครอบครัวเพื่อใช้ในการผลิตทั้งในและนอกครัวเรือน พบในผลงานของนักเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ Gary Becker (1973, 1974) และ Shoshana Grossbard (1984, 1993, 2015) ผลงานของ Becker ที่เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การแต่งงานซึ่งเป็นที่รู้จักแพร่หลาย 2 บทความ ได้แก่ A Theory of Marriage: Part I ตีพิมพ์ใน Journal of Political Economy เมื่อ ค.ศ. 1973 และ A Theory of Marriage: Part II ตีพิมพ์ในวารสารเดียวกันในอีกหนึ่งปีต่อมา ในบทความทั้งสอง Becker เสนอแนวคิดและแบบจำลองเพื่ออธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการแต่งงานที่ครอบคลุมในหลายประเด็น ทั้งการวิเคราะห์ทางด้านจุลภาคและมหภาค ยกตัวอย่าง เช่น การวิเคราะห์ทางด้านจุลภาคเพื่ออธิบายพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลแต่ละคนที่มีความสมเหตุสมผล (Rational) ในการตัดสินใจแต่งงานหรืออยู่เป็นโสด โดยการเปรียบเทียบผลผลิตที่ผลิตได้เมื่อเป็นโสดกับรายได้ที่ได้รับเมื่อแต่งงาน ซึ่งรายได้ที่ได้รับเมื่อแต่งงานประกอบด้วยรายได้ของคู่สมรสทั้งสองคน และผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการแต่งงาน ในการวิเคราะห์ทางด้านมหภาคถูกนำมาใช้ในการอธิบายในส่วนของการเลือกคู่สมรสที่เหมาะสมในตลาดการแต่งงาน (Marriage Market) ซึ่งทำให้กลไกราคา (Price Mechanism) เข้ามามีบทบาทในการกำหนดการสมรส

ในบทความ A Theory of Marriage: Part I ของ Becker (1973) เริ่มต้นด้วยการพิจารณาพฤติกรรมการตัดสินใจของคน 2 คน คือ M และ F ว่าจะแต่งงานกันหรือต่างอยู่เป็นโสด ทั้งนี้ การแต่งงานหมายถึงการรวมกันเป็นครัวเรือน (Household) เดียวกัน และการแต่งงานจะเกิดขึ้นเมื่ออรรถประโยชน์ของทั้งสองคนเพิ่มขึ้นเมื่อแต่งงานกัน โดยกำหนดให้อรรถประโยชน์ขึ้นอยู่กับผลผลิตที่ผลิตได้จากครัวเรือน (Commodities Produced by Household) มิใช่สินค้าและบริการที่มีการซื้อขายในตลาดทั่วไป ผลผลิตที่ผลิตได้จากครัวเรือนนี้ผลิตขึ้นมาจากสินค้าและบริการในตลาดและเวลาของสมาชิกครัวเรือนแต่ละคน นอกจากนี้ ผลผลิตที่ผลิตได้จากครัวเรือนไม่สามารถทำการแลกเปลี่ยนได้ในระบบตลาดและไม่สามารถให้โอนกันระหว่างครัวเรือน แต่สามารถโอนกันได้ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนเดียวกัน ตัวอย่างของผลผลิตที่ผลิตได้จากครัวเรือน เช่น คุณภาพของอาหาร คุณภาพและจำนวนบุตร ความภาคภูมิใจ ความผ่อนคลาย การมีเพื่อนคู่คิด ความรัก และสุขภาพที่ดี เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ผลผลิตที่ผลิตได้จากครัวเรือนมีความหมายกว้างและไม่สามารถนับจำนวนได้เหมือนสินค้าและบริการโดยทั่วไป จึงสมมติให้สามารถรวมกันเป็นผลผลิตจากครัวเรือนชนิดเดียวคือ Z โดยมี Sufficient Condition เพื่อให้ผลผลิตที่ผลิตได้จากครัวเรือนแต่ละประเภทมีน้ำหนักคงที่ (Fixed Weight) ว่าผลผลิตที่ผลิตได้จากครัวเรือนแต่ละประเภทมีคุณสมบัติ Constant Returns to Scale ใช้ปัจจัยการผลิตในสัดส่วนเดียวกัน และได้รับผลกระทบจากตัวแปรที่เป็น productivity-augmented เช่น การศึกษา ในลักษณะเดียวกัน ดังนั้น ผลผลิตที่ผลิตได้จากครัวเรือนแต่ละประเภทที่แตกต่างกันจึงสามารถแปลงให้อยู่ในรูปสินค้าชนิดหนึ่งที่มีค่าเทียบเท่ากันได้ โดยใช้ราคาเปรียบเทียบของผลผลิตแต่ละชนิดที่มีค่าคงที่มาเป็นตัวถ่วงน้ำหนัก ซึ่งค่าที่นำมาเป็นตัวถ่วงน้ำหนักนี้ต้องเป็นอิสระจากขนาดการผลิต ราคาของผลผลิต ราคาของเวลาของสมาชิกครัวเรือนแต่ละคน และระดับของประสิทธิภาพการผลิต

ทั้งนี้ กำหนดให้ฟังก์ชันอรรถประโยชน์ของสมาชิกแต่ละคนในครัวเรือนเดียวกันมีลักษณะเหมือนกัน การบรรลุอรรถประโยชน์สูงสุดของสมาชิกครัวเรือนแต่ละคนจึงเหมือนกับการได้รับจำนวนผลผลิตที่ผลิตได้จากครัวเรือน (Z) มากที่สุด กำหนดให้ฟังก์ชันการผลิต (Production Function) ของผลผลิตในครัวเรือนคือ

$$Z = f(x_1, \dots, x_m; t_1, \dots, t_k; E) \quad (1)$$

เมื่อ x_i คือปัจจัยการผลิตที่เป็นสินค้าและบริการที่มีขายในตลาด เมื่อ $i = 1, \dots, m$ t_j คือปัจจัยการผลิตที่เป็นเวลาของสมาชิกครัวเรือนแต่ละคน เมื่อ $j = 1, \dots, k$ และ E คือปัจจัยสภาพแวดล้อมอื่นๆ (Environmental Variable)

ข้อจำกัดทางด้านงบประมาณ (Budget Constraint) ของสินค้า x คือ

$$\sum_{i=1}^m p_i x_i = \sum_{j=1}^k w_j l_j + v \quad (2)$$

เมื่อ p_i คือราคาสินค้าและบริการที่มีขายในตลาด w_j คือค่าจ้างที่สมาชิกครัวเรือนคนที่ j ได้รับ l_j คือเวลาที่เขาใช้ในการทำงานในระบบตลาด และ v คือรายได้จากสินทรัพย์ (Property Income)

ข้อจำกัดทางด้านเวลา (Time Constraint) ของสมาชิกครัวเรือนคนที่ j แต่ละคนคือ

$$l_j + t_j = T \quad (3)$$

ซึ่งหมายความว่าเวลาที่สมาชิกครัวเรือนแต่ละคนมีอยู่ทั้งหมดคือ T ถูกแบ่งไปเพื่อทำงานในระบบตลาด (l_j) และทำงานผลิตผลผลิตในครัวเรือน (t_j)

เมื่อรวมข้อจำกัดทั้งสองคือสมการที่ (2) และสมการที่ (3) เข้าด้วยกัน จะได้ข้อจำกัดทางด้านรายได้รวม (Full Income Constraint) คือ

$$\sum_{i=1}^m p_i x_i + \sum_{j=1}^k w_j t_j = \sum_{j=1}^k w_j T + v = s \quad (4)$$

เมื่อ s คือรายได้รวม (Full Income) เมื่อได้รับรายได้สูงสุดและ w_j มีค่าคงที่

ถ้าสมมติให้การลดลงของผลผลิตที่ผลิตได้จาก

ครัวเรือนไม่ทำให้สมาชิกคนใดดีขึ้น (Better off) แต่ทำให้สมาชิกบางคนแย่ลง (Worse off) ดังนั้น สมาชิกครัวเรือนแต่ละคนจะให้ความร่วมมือในการจัดสรรเวลาและปัจจัยการผลิตที่ตนเองมีเพื่อให้บรรลุผลผลิต Z สูงสุด Necessary Condition ในการผลิต Z ได้มากที่สุดคือ

$$\frac{MP_{x_i} \equiv \left(\frac{\partial Z}{\partial x_i} \right)}{MP_{t_j} \equiv \left(\frac{\partial Z}{\partial t_j} \right)} = \frac{p_i}{w_j} \quad (5)$$

สำหรับทุก $0 < t < T$ ซึ่งเงื่อนไขดังกล่าวหมายความว่าสมาชิกครัวเรือนแต่ละคนจะจัดสรรเวลาระหว่างการผลิตสินค้าในระบบตลาดและการผลิตผลผลิตในครัวเรือน โดยคำนึงถึงเงื่อนไขว่าสัดส่วนของผลผลิตหน่วยสุดท้าย (Marginal Product: MP) ของสินค้าผลิตในครัวเรือนเมื่อเทียบกับปัจจัยการผลิตที่เป็นสินค้าในระบบตลาด ($\partial Z / \partial x_i$) ต่อราคาของสินค้าในระบบตลาด (p) นั้น ต้องเท่ากับสัดส่วนของผลผลิตหน่วยสุดท้ายของของสินค้าผลิตในครัวเรือนเมื่อเทียบกับเวลาที่เข้าไปในการผลิต ($\partial Z / \partial t_j$) ต่อค่าจ้าง (w) ของสมาชิกครัวเรือนคนนั้น

เมื่อนำมาใช้ในการอธิบายการตัดสินใจของ M และ F ว่าจะแต่งงานกันหรือไม่ โดยกำหนดว่าเมื่อ M และ F แต่งงานกัน ครัวเรือนจะมีปัจจัยการผลิตคือเวลาของทั้งสองคน ได้แก่ t_m และ t_f ตามลำดับ เพื่อให้การวิเคราะห์ไม่ซับซ้อนเกินไป จึงไม่นำเวลาของบุตรและสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนมาพิจารณาร่วมด้วย ถ้าทั้งสองคนยังแต่งงานอยู่ด้วยกัน $T_m = T_f = 24$ ชั่วโมงต่อวัน หรือ 168 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และเงื่อนไขตามสมการที่ (5) จะกำหนดการแบ่งสรรเวลาระหว่างการทำงานในระบบตลาดและในครัวเรือนของทั้ง M และ F ซึ่งจะเห็นว่า เมื่อ $w_m > w_f$ หรือ $MP_{x_f} \geq MP_{t_m}$ เมื่อ $t_f = t_m$ จะทำให้ M จัดสรรเวลาไปทำงานในระบบตลาดมากกว่า F และลดเวลาทำงานในการผลิตผลผลิตในครัวเรือน และพบว่า F จะมีความชำนาญ (Specialize) ในการผลิตในครัวเรือน ($l_f = 0$) เมื่อ w_m/w_f หรือ MP_{x_f}/MP_{t_f} มีค่าสูงมาก

ในกรณีของครัวเรือนที่สมาชิกเป็นโสด สามารถพิจารณาเงื่อนไขได้แบบเดียวกัน เพียงแต่ว่า $T_r = 0$ เมื่อ M เป็นโสด และ $T_m = 0$ เมื่อ F เป็นโสด สมาชิกที่เป็นโสดจะแบ่งสรรเวลาระหว่างการทำงานในระบบตลาดและในครัวเรือนตามเงื่อนไขในสมการที่ (5) เช่นเดียวกัน แต่จะจัดสรรเวลาแตกต่างจากสมาชิกครัวเรือนที่แต่งงานแล้ว เนื่องจากสมาชิกครัวเรือนที่เป็นโสดจะไม่ได้รับเวลาและสินค้าจากคู่สมรสเพื่อใช้เป็นปัจจัยการผลิตผลผลิตในครัวเรือน ความแตกต่างนี้จะมีค่ามากหรือน้อยขึ้นอยู่กับค่าความยืดหยุ่นในการทดแทนกัน (Elasticities of Substitution) ระหว่าง x_i , t_r และ t_m รวมทั้งขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างค่าจ้างในระบบตลาดของ w_m และ w_r ยกตัวอย่างเช่น F ซึ่งเป็นโสดจะทำงานมากกว่า F ที่แต่งงานแล้ว และ M ที่เป็นโสดจะทำงานน้อยกว่า M ที่แต่งงานแล้ว เมื่อร้อยละของการที่ w_m มากกว่า w_r มีค่าเพิ่มขึ้น

เมื่อ Z_{m0} และ Z_{0f} หมายถึง ระดับผลผลิตในครัวเรือนสูงสุดที่สามารถผลิตได้จากครัวเรือนของ M ที่เป็นโสด และ F ที่เป็นโสด ตามลำดับ และ m_{mf} และ f_{mf} หมายถึง รายได้ที่ M และ F ได้รับเมื่อแต่งงาน ดังนั้น necessary condition ที่ M และ F จะแต่งงานคือ

$$\begin{aligned} m_{mf} &\geq Z_{m0} \\ f_{mf} &\geq Z_{0f} \end{aligned} \quad (6)$$

ถ้ารายได้รวมที่ได้รับเมื่อแต่งงานแล้วคือ $m_{mf} + f_{mf}$ ถูกกำหนดให้หมายถึงผลผลิตที่ได้จากการแต่งงาน ดังนั้น Necessary Condition ที่จะแต่งงานคือ

$$m_{mf} + f_{mf} \equiv Z_{mf} \geq Z_{m0} + Z_{0f} \quad (7)$$

ซึ่งหมายความว่า M และ F จะแต่งงานกันเมื่อรายได้รวมของทั้งสองคนเมื่อแต่งงานกันแล้วมากกว่าผลผลิตที่ผลิตได้จากในครัวเรือนของแต่ละคนเมื่อเป็นโสดรวมกัน ทั้งนี้ ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อตัวแปรในเงื่อนไขข้างต้นจึงเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจแต่งงาน จากแบบจำลองจึงสามารถอธิบายได้ว่าปัจจัยที่มีผลต่อการแต่งงานคือ ค่าจ้างของทั้งสองเพศ และประสิทธิภาพหน่วยสุดท้ายในการ

ผลิตสินค้าที่ผลิตจากครัวเรือน เป็นต้น (Becker, 1973, pp. 299-351)

ในส่วนของงานวิจัยเชิงประจักษ์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การแต่งงานมีการใช้ข้อมูลในระดับที่แตกต่างกัน 2 ประเภทคือ ใช้ข้อมูลในภาพรวม เช่น ระดับประเทศหรือรัฐ ส่วนอีกประเภทหนึ่งใช้ข้อมูลรายบุคคล นอกจากนี้ งานวิจัยจำนวนหนึ่งจะทำการศึกษาเกี่ยวกับการสมรสไปพร้อมกับการหย่าร้างเนื่องจากปัจจัยที่ส่งผลต่อการสมรสจะส่งผลในทิศทางตรงข้ามต่อการหย่าร้าง บางส่วนของผลงานทางด้านเศรษฐศาสตร์การแต่งงานซึ่งพบว่าปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ระดับรายได้และความไม่เท่าเทียมกันทางด้านรายได้ มีผลต่ออัตราการสมรส ได้แก่ Burgess, Propper, and Aassve (2003) ศึกษาผลของรายได้ที่มีต่อการสมรสและการหย่าร้างในกลุ่มคนวัยหนุ่มสาวในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่าเมื่อรายได้ของตนเองหรือรายได้ของครอบครัวมากขึ้นจะทำให้อายุเมื่อสมรสครั้งแรกมากขึ้น Gould and Paserman (2003) ศึกษาผลของความไม่เท่าเทียมกันทางด้านรายได้ที่เพิ่มขึ้นซึ่งทำให้อัตราการสมรสลดลง เนื่องจากเพศหญิงใช้เวลาในการค้นหาคู่สมรสที่เหมาะสมมากขึ้น การศึกษาโดยใช้ข้อมูลของประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า ความไม่เท่าเทียมกันทางด้านรายได้ที่เพิ่มขึ้นในเพศชายทำให้อัตราการสมรสของเพศหญิงลดลง Coughlin and Drewianka (2011) ศึกษาผลของความไม่เท่าเทียมกันทางด้านรายได้ที่มีต่อการสมรส โดยใช้ข้อมูลทั้งระดับรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกาและข้อมูลรายบุคคล ผลการศึกษาพบว่าความไม่เท่าเทียมกันทางด้านรายได้ที่เพิ่มขึ้นทำให้อัตราการสมรสในเพศหญิงลดลง แต่ไม่ใช่สาเหตุหลักที่ทำให้้อัตราการสมรสในประเทศสหรัฐอเมริกาลดลง เนื่องจากความไม่เท่าเทียมกันทางด้านรายได้เพิ่มขึ้นน้อยมาก แต่อัตราการสมรสยังคงลดลง Sasaki (2017) ศึกษาผลของความไม่เท่าเทียมกันทางด้านรายได้ที่มีต่ออัตราการสมรสในประเทศญี่ปุ่น โดยมีสมมติฐานว่า ความไม่เท่าเทียมกันทางด้านรายได้ของเพศชายที่เพิ่มขึ้นทำให้แนวโน้มของการเป็นโสดในเพศหญิงของประเทศญี่ปุ่น

เพิ่มขึ้น ในการศึกษาใช้ข้อมูลรายบุคคลจากสำมะโน JESS ผลการคาดประมาณแบบจำลองพบว่า ความไม่เท่าเทียมกันทางด้านรายได้ในส่วนทางด้านล่าง (ผู้มีรายได้น้อย) ในทั้งสองเพศที่เพิ่มขึ้น มีผลทำให้ความน่าจะเป็นในการเป็นโสดเพิ่มขึ้น และอัตราการว่างงานในเพศชายมีผลต่อความน่าจะเป็นในการเป็นโสดในเพศหญิง

งานวิจัยที่ศึกษาผลของอัตราส่วนเพศชายต่อเพศหญิง ซึ่งเป็นปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ Angrist (2002) ศึกษาผลกระทบของอัตราส่วนเพศที่มีต่อการสมรสและตลาดแรงงาน โดยศึกษาของกรณีของรุ่นที่สองของกลุ่มผู้อพยพจากต่างประเทศที่มาอยู่อาศัยในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีสมมติฐานว่ากลุ่มผู้อพยพส่วนใหญ่มักเป็นเพศชาย ทำให้อัตราส่วนเพศมีค่าสูงขึ้น และผลการศึกษาพบว่าเมื่ออัตราส่วนเพศของผู้อพยพเพิ่มขึ้นจะทำให้อัตราการสมรสของเพศหญิงในรุ่นที่สองเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

ส่วนงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ Chiappori, Oreffice, and Quintana-Domeque (2012) ซึ่งสร้างแบบจำลอง Matching Model ในตลาดการแต่งงาน โดยกำหนดให้แต่ละคนมีความพอใจในการค้นหาคู่ของตนจากลักษณะต่างๆ เช่น ความดึงดูดใจจากรูปลักษณ์ (Physical Attractiveness) ซึ่งวัดจากลักษณะทางกายวิภาค (Anthropometric Characteristics) ในส่วนของการวิจัยเชิงประจักษ์ ตัวแปรที่ใช้วัดความดึงดูดใจจากรูปลักษณ์ ได้แก่ Body Mass Index (BMI) waist-to-hip ratio (WHR) waist-to-chest ratio (WCR) อายุ และความสูง ส่วนตัวแปรที่วัดลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมคือ ค่าจ้าง และระดับการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ในกรณีของเพศชายค่า BMI ที่เพิ่มขึ้นสามารถทดแทนได้ด้วยค่าจ้างที่เพิ่มขึ้น ส่วนในเพศหญิง การศึกษาที่สูงขึ้นสามารถทดแทนค่า BMI ที่เพิ่มขึ้นได้

ในส่วนของการงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการสมรสในประเทศไทย ส่วนใหญ่แล้วเป็นการเสนอภาพรวมการเปลี่ยนแปลงภาวะสมรสในประเทศไทย เช่น งานวิจัยของ ชาย

และคณะ (2552) ใช้ข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะ ในช่วง พ.ศ. 2503-2543 มาทำการวิเคราะห์เพื่อคำนวณอายุเฉลี่ยเมื่อแรกสมรส (Singulate Mean Age at Marriage) และความแพร่หลายของการสมรส (Prevalence) ในระดับประเทศและระดับภูมิภาค ตลอดจนประมาณการสัดส่วนสตรีที่สมรสและอัตราเจริญพันธุ์รวมในช่วงเวลา 20 ปีข้างหน้า ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าอายุแรกสมรสของประชากรไทย ทั้งชายและหญิงสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยผู้อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครมีอายุแรกสมรสสูงที่สุด ขณะที่ผู้อาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอายุแรกสมรสต่ำที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่า คนไทยแต่งงานช้าลงหรือชะลอการแต่งงานกันมากขึ้น และสัดส่วนผู้ที่ครองโสดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงในภาวะสมรสนี้เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ศุทธิดา และ ปิยวัฒน์ (2557) ศึกษาแบบแผนการแต่งงานของประชากรไทยทั้งชายและหญิงที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่มีแนวโน้มที่จะอยู่เป็นโสดมากขึ้น โดยเฉพาะประชากรหญิง การศึกษานี้ใช้ข้อมูลทางประชากรศาสตร์ต่างๆ ที่ได้จากสำมะโนประชากรและเคหะ ระหว่างปี 2513-2553 ผลการศึกษาพบว่า ความไม่สมดุลของจำนวนผู้ชายที่ลดลงน้อยกว่าผู้หญิง เนื่องจากมีอัตราตายที่สูงกว่าผู้หญิง ทำให้เกิดความไม่สมดุลในตลาดการเลือกคู่ครอง ขณะเดียวกันผู้ชายอีกส่วนหนึ่งที่หายไปจากตลาดสมรสเพราะการชะลอการแต่งงานเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม แต่ก็มีแนวโน้มที่จะแต่งงานเมื่อมีอายุสูงขึ้น ในทางกลับกัน ผู้หญิงเองก็มีแนวโน้มของการเลื่อนอายุแต่งงานเช่นเดียวกันกับเพศชายแม้จะอยู่ในสัดส่วนที่น้อยกว่า แต่ที่ชัดเจนคือ สถานการณ์ของการอยู่เป็นโสดของเพศหญิงที่เพิ่มมากขึ้น

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสัดส่วนของการหย่าร้างต่อการสมรสในประเทศไทยที่ใช้เครื่องมือทางเศรษฐมิติ ได้แก่ ศุภเจตน์ (2559) ซึ่งศึกษาภาวะการหย่าร้างและวิเคราะห์ปัจจัยเชิงเศรษฐกิจและสังคมที่กำหนดภาวะการหย่าร้างของคนไทยในระดับจังหวัด โดยใช้ข้อมูล

ทั้ง 77 จังหวัดของประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2548-2556 มาทำการวิเคราะห์ Fixed Effect และ Random Effect Regression ในการวิเคราะห์แบบจำลองภาวะการหย่าร้าง ซึ่งวัดโดยอัตราส่วนการหย่าร้างต่อการสมรส จากการศึกษาพบว่า ภาวะการหย่าร้างของคนไทยมีแนวโน้มสูงขึ้นในช่วงเวลาที่ทำการศึกษา โดยภาคใต้มีภาวะการหย่าร้างต่ำที่สุดในขณะที่ภาคกลางมีภาวะการหย่าร้างสูงที่สุด เมื่อพิจารณาในระดับจังหวัด พบว่าจังหวัดเชียงรายมีภาวะการหย่าร้างสูงที่สุดในประเทศ ในขณะที่จังหวัดนราธิวาสซึ่งมีภาวะการหย่าร้างต่ำที่สุด นอกจากนี้ พบว่าคนไทยมีแนวโน้มหย่าร้างมากขึ้นเมื่อรายได้ต่อบุคคลสูงขึ้น แต่ภาวะการหย่าร้างจะเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง สำหรับปัจจัยอื่นๆ พบว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อัตราส่วนเพศ และภาวะเจริญพันธุ์มีอิทธิพลในเชิงลบต่อภาวะการหย่าร้าง ในขณะที่ระดับการเป็นเมืองและการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานของสตรีมีอิทธิพลในเชิงบวก

สมมติฐานการวิจัย

จากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การแต่งงานและการตรวจเอกสารงานวิจัยทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อการสมรส ได้แก่

(1) ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ (Demographic Factor) ได้แก่ อายุ เชื้อชาติ/ชาติพันธุ์ อัตราการเกิด และอัตราส่วนเพศ

(2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจส่วนบุคคล ได้แก่ รายได้ และปัจจัยที่มีผลต่อการหารายได้ เช่น ระดับการศึกษา

(3) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ การว่างงานในเพศชายและเพศหญิง การขยายตัวของเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ ระดับรายได้เฉลี่ยของประชากร และการกระจายรายได้

(4) ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม (Sociocultural Factors) ได้แก่ บรรทัดฐานของสังคมที่เกี่ยวกับบทบาท

ของเพศ การให้ความสำคัญกับการสมรส การยอมรับของสังคมในเรื่องการหย่าร้าง อัตตาณัติส่วนบุคคล (Personal Autonomy) และการสนับสนุนของสถาบัน

(5) ปัจจัยด้านสาธารณสุข ได้แก่ สุขภาพจิต สุขภาพกาย และความดึงดูดใจจากรูปลักษณ์ (Physical Attractiveness) และ

(6) ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ กระบวนการปฏิสัมพันธ์ (Interaction Process) และอารมณ์ส่วนตัว (Personal Temperament)

ซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้จะถูกนำมาทดสอบสมมติฐานว่ามีผลกระทบต่ออัตราการสมรสหรือไม่ อย่างไร

วิธีดำเนินการวิจัย

รายละเอียดของวิธีการวิจัยในส่วนของงานวิจัยเชิงประจักษ์ที่ใช้ในการศึกษานี้ ซึ่งได้แก่ แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา (Model Specification) และการรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาปัจจัยที่กำหนดการสมรสจะทำการคาดประมาณสมการปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลกระทบต่ออัตราการสมรสโดยแยกเป็น 2 สมการคือ สมการปัจจัยที่กำหนดอัตราการสมรสของเพศชายและสมการปัจจัยที่กำหนดอัตราการสมรสของเพศหญิง เพื่อศึกษาความเหมือนหรือแตกต่างของปัจจัยที่กำหนดการสมรสในทั้งสองเพศ ดังนั้น สมการที่ใช้ในการคาดประมาณคือ

$$M_{mit} = \alpha_0 + \alpha_1 S_{it} + \alpha_2 W_{mit} + \alpha_3 W_{fit} + \alpha_4 E_{mit} + \alpha_5 U_{it} + \alpha_6 P_{it} + \alpha_7 DE_{it} + \alpha_8 D_{it} + \alpha_9 O_{mit} + \varepsilon_{mit}$$

$$M_{fit} = \beta_0 + \beta_1 S_{it} + \beta_2 W_{fit} + \beta_3 W_{mit} + \beta_4 E_{fit} + \beta_5 U_{it} + \beta_6 P_{it} + \beta_7 DE_{it} + \beta_8 D_{it} + \beta_9 O_{fit} + \varepsilon_{fit} \quad (8)$$

ทั้งนี้ ตัวแปรต่างๆ ในแบบจำลอง สัญลักษณ์ของตัวแปร วิธีการวัด รวมทั้งหน่วยของตัวแปร แสดงในตารางที่ 1 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปร	สัญลักษณ์	วิธีการวัด	หน่วย	แหล่งที่มาของข้อมูล
ตัวแปรตาม				
อัตราการสมรสของเพศชาย	M_m	สัดส่วนจำนวนเพศชายที่มีสถานภาพสมรสว่า “สมรส” ต่อจำนวนประชากรเพศชายอายุ 15 ปีขึ้นไป	ร้อยละ	การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ
อัตราการสมรสของเพศหญิง	M_f	สัดส่วนจำนวนเพศหญิงที่มีสถานภาพสมรสว่า “สมรส” ต่อจำนวนประชากรเพศหญิงอายุ 15 ปีขึ้นไป	ร้อยละ	การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ
ตัวแปรอิสระ				
ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์				
อัตราส่วนเพศ	S	สัดส่วนจำนวนประชากรเพศชายต่อจำนวนประชากรเพศหญิง	ร้อยละ	กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจส่วนบุคคล				
ค่าจ้างของเพศชาย	W_m	ค่าจ้างและผลประโยชน์อื่นๆ เฉลี่ยของแรงงานเพศชายในทุกกลุ่มอุตสาหกรรม	บาทต่อคนต่อเดือน	การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ
ค่าจ้างของเพศหญิง	W_f	ค่าจ้างและผลประโยชน์อื่นๆ เฉลี่ยของแรงงานเพศหญิงในทุกกลุ่มอุตสาหกรรม	บาทต่อคนต่อเดือน	การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ
ระดับการศึกษาของเพศชาย	E_m	สัดส่วนจำนวนเพศชายที่มีระดับการศึกษาสูงสุดปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไป ต่อจำนวนประชากรเพศชายอายุ 20 ปีขึ้นไป	ร้อยละ	การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ
ระดับการศึกษาของเพศหญิง	E_f	สัดส่วนจำนวนเพศหญิงที่มีระดับการศึกษาสูงสุดปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไป ต่อจำนวนประชากรเพศหญิงอายุ 20 ปีขึ้นไป	ร้อยละ	การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม				
สัดส่วนของอัตราการว่างงาน	U	สัดส่วนของอัตราการว่างงานในเพศชายต่ออัตราการว่างงานในเพศหญิง		การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ
สัดส่วนคนจน	P	สัดส่วนจำนวนประชากรที่มีรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจน ต่อจำนวนประชากรทั้งหมด	ร้อยละ	การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตัวแปร	สัญลักษณ์	วิธีการวัด	หน่วย	แหล่งที่มาของข้อมูล
ปัจจัยด้านสาธารณสุข				
สุขภาพจิต	DE	สัดส่วนจำนวนผู้ป่วยโรคซึมเศร้าสะสมต่อจำนวนประชากรทั้งหมด	ร้อยละ	สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข
สุขภาพกาย	D	สัดส่วนจำนวนผู้พิการต่อจำนวนประชากรทั้งหมด	ร้อยละ	กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ประมวลผลโดย สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ภาวะอ้วนลงพุงในเพศชาย	O_m	สัดส่วนจำนวนเพศชายที่ได้รับการคัดกรองภาวะอ้วนลงพุง (ความยาวเส้นรอบเอว ≥ 90 ซม.) ต่อจำนวนประชากร	ร้อยละ	กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข
ภาวะอ้วนลงพุงในเพศหญิง	O_f	สัดส่วนจำนวนเพศหญิงที่ได้รับการคัดกรองภาวะอ้วนลงพุง (ความยาวเส้นรอบเอว ≥ 80 ซม.) ต่อจำนวนประชากร	ร้อยละ	กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข
ตัวแปรหุ่นแสดงภาคเหนือ	D_1	$D_1=0$ เมื่อเป็นจังหวัดอื่นๆ $D_1=1$ เมื่อเป็นจังหวัดในภาคเหนือ		จำแนกตาม ศูนย์ข้อมูลจังหวัด สำนักงานสถิติแห่งชาติ
ตัวแปรหุ่นแสดงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	D_2	$D_2=0$ เมื่อเป็นจังหวัดอื่นๆ $D_2=1$ เมื่อเป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		
ตัวแปรหุ่นแสดงภาคใต้	D_3	$D_3=0$ เมื่อเป็นจังหวัดอื่นๆ $D_3=1$ เมื่อเป็นจังหวัดในภาคใต้		

ที่มา: จากการรวบรวม

เมื่อ $\mathcal{E}_m$ คือ ค่าความคลาดเคลื่อนในสมการอัตราการสมรสของเพศชาย $\mathcal{E}_f$ คือ ค่าความคลาดเคลื่อนในสมการอัตราการสมรสของเพศชาย subscript i แสดงจังหวัด และ subscript t แสดงเวลา

2. ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามีลักษณะเป็นข้อมูลพาแนล โดยมีมิติทางด้านภาคตัดขวาง (Cross-sectional Dimension) คือ จังหวัดต่างๆ ในประเทศไทย จำนวน 77 จังหวัด ส่วนมิติทางด้านเวลา (Time Dimension) คือ พ.ศ. 2556-2559 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่สามารถรวบรวมข้อมูลตัวแปรต่างๆ ได้ครบถ้วน รวมจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทั้งสิ้น 308 ตัวอย่าง ทั้งนี้ แหล่งที่มาของข้อมูลซึ่งใช้วัดตัวแปรต่างๆ ในแบบจำลองแสดงในตารางที่ 1 ข้างต้น

3. เครื่องมือทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

เนื่องจากข้อมูลที่น่ามาใช้ในการคาดประมาณสมการปัจจัยกำหนดอัตราการสมรสมีลักษณะเป็นข้อมูลพาแนล ดังนั้นวิธีการศึกษาจึงใช้การวิเคราะห์ข้อมูลพาแนลโดยเริ่มจากการคาดประมาณสมการปัจจัยกำหนดอัตราการสมรสด้วย Fixed Effect Model และ Random Effect Model แล้วทดสอบความเหมาะสมของ Fixed Effect Model และ Random Effect Model ด้วยวิธี Hausman Test เมื่อเลือกแบบจำลองที่เหมาะสมได้แล้วจะเลือกใช้แบบจำลองดังกล่าวเพื่อทดสอบว่าตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีผลกระทบต่อดัชนีอัตราการสมรสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและมีทิศทางเป็นไปตามสมมติฐานหรือไม่

ผลการวิจัย

เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามีลักษณะเป็นข้อมูลพหุANEL การวิเคราะห์จึงเริ่มจากการทดสอบแบบจำลองที่เหมาะสมด้วยวิธี Hausman Test ซึ่งผลการทดสอบพบว่า รูปแบบของแบบจำลองที่เหมาะสมในการคาดประมาณสมการปัจจัยที่กำหนดอัตราการสมรสของทั้งสองเพศคือแบบจำลอง Random Effect (ดูในภาคผนวก) จากนั้นจึงทำการคาดประมาณสมการปัจจัยที่มีผลต่ออัตราการสมรสด้วยแบบจำลอง Random Effect ผลการคาดประมาณสมการปัจจัยที่กำหนดอัตราการสมรสของทั้งสองเพศ แสดงในตารางที่ 2 ทั้งนี้ ค่าสัมประสิทธิ์ที่คาดประมาณได้ (Estimator) มีคุณสมบัติเป็น Robust Variance Estimate หรือ Huber/White Estimator เพื่อขจัดปัญหา Heteroscedasticity ในแบบจำลอง

ตารางที่ 2 ผลการคาดประมาณสมการปัจจัยที่กำหนดอัตราการสมรสด้วยแบบจำลอง Random Effect

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม	
	M_m	M_f
S	0.157 (1.12)	0.397** (2.56)
W_m	0.000279* (1.77)	0.000134 (0.75)
W_f	-0.000189 (-1.16)	-0.0000795 (-0.46)
E_m	0.186• (1.52)	
E_f		0.112 (1.25)
U	-0.150*** (-5.18)	-0.0896*** (-2.91)
P	-0.0216 (-0.69)	-0.00698 (-0.20)
DE	0.333** (2.04)	0.226* (1.63)
D	-0.524 (-1.19)	-0.662 (-1.32)
O_m	-0.697 (-0.12)	
O_f		0.626 (0.40)
D_1	3.323*** (4.01)	3.478*** (3.49)
D_2	1.417• (1.56)	2.572*** (2.73)
D_3	-0.646 (-0.61)	-0.957 (-0.92)
constant	33.31** (2.25)	9.314 (0.57)
observations	228	228
R^2	within = 0.0827 between = 0.2897 overall = 0.2422	within = 0.0546 between = 0.2741 overall = 0.2372

หมายเหตุ: ค่าในวงเล็บหมายถึง z statistics และ • หมายถึง $p < 0.15$, * หมายถึง $p < 0.10$, ** หมายถึง $p < 0.05$, และ *** หมายถึง $p < 0.01$

ที่มา: จากการคำนวณ

ผลการคาดประมาณสมการปัจจัยที่กำหนดอัตราการสมรสของเพศชาย ด้วยแบบจำลอง Random Effect พบว่าปัจจัยที่มีผลกระทบต่ออัตราการสมรสของเพศชาย ได้แก่

(1) ค่าจ้างของเพศชาย (W_m) ผลการคาดประมาณเป็นไปตามสมมติฐานกล่าวคือ เมื่อค่าจ้างของเพศชายซึ่งสะท้อนถึงความสามารถในการดูแลหาเลี้ยงครอบครัวเพิ่มสูงขึ้น จะทำให้อุปสงค์ของเพศชายในตลาดการแต่งงานเพิ่มขึ้น อัตราการสมรสของเพศชายจึงเพิ่มขึ้น โดยพบว่าเมื่อค่าจ้างต่อเดือนของเพศชายเพิ่มขึ้น 1,000 บาท จะทำให้อัตราการสมรสเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.279

(2) ระดับการศึกษาของเพศชาย (E_m) เมื่อเพศชายมีการศึกษาสูงขึ้นโดยวัดได้จากสัดส่วนของเพศชายที่สำเร็จการศึกษาขั้นสูงสุดปริญญาตรีขึ้นไปเพิ่มขึ้น จะทำให้ความต้องการเพศชายในตลาดการแต่งงานเพิ่มขึ้น และอัตราการสมรสของเพศชายเพิ่มขึ้น โดยที่เมื่อสัดส่วนของเพศชายที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้อัตราการสมรสของเพศชายเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.186 อย่างไรก็ตาม ระดับนัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรระดับการศึกษาของเพศชายค่อนข้างต่ำคือมีค่าเพียง 0.15

(3) สัดส่วนของอัตราการว่างงาน (U) สัดส่วนของอัตราการว่างงานในเพศชายต่ออัตราการว่างงานในเพศหญิงแสดงถึงอัตราการว่างงานโดยเปรียบเทียบในสองเพศ (Relative Rate of Unemployment) ผลการคาดประมาณพบว่าเมื่อสัดส่วนของอัตราการว่างงานเพิ่มขึ้น (ซึ่งหมายความว่าเพศชายมีอัตราการว่างงานเพิ่มมากขึ้นมากกว่าเพศหญิง) จะทำให้อัตราการสมรสของเพศชายลดลง เนื่องจากเพศชายที่ว่างงานจะไม่ใช่ที่ต้องการในตลาดการแต่งงาน ซึ่งผลการคาดประมาณเป็นไปตามสมมติฐาน โดยพบว่าเมื่ออัตราการว่างงานโดยเปรียบเทียบเพิ่มขึ้น 1 หน่วยจะทำให้อัตราการสมรสของเพศชายลดลงร้อยละ 0.15

(4) สัดส่วนผู้ป่วยโรคซึมเศร้า (DE) ผลการคาด

ประมาณพบว่าเมื่อสัดส่วนผู้ป่วยโรคซึมเศร้า (รวมทั้งสองเพศ) เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้อัตราการสมรสของเพศชายเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.333 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะข้อมูลจำนวนผู้ป่วยโรคซึมเศร้าสะสมเป็นข้อมูลของผู้ป่วยทั้งสองเพศรวมกันจึงอาจเป็นข้อมูลที่สะท้อนภาวะสุขภาพจิตในเพศชายได้ไม่ถี่นัก

(5) ตัวแปรหุ่นแสดงภาคเหนือ (D_1) ผลการคาดประมาณพบว่าอัตราการสมรสเฉลี่ยของเพศชายในภาคเหนือสูงกว่าภาคกลาง (ซึ่งเป็นภาคที่เป็นฐานของตัวแปรหุ่น)

(6) ตัวแปรหุ่นแสดงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (D_2) ผลการคาดประมาณพบว่าอัตราการสมรสเฉลี่ยของเพศชายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสูงกว่าภาคกลาง อย่างไรก็ตามระดับนัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรหุ่นแสดงภาคตะวันออกเฉียงเหนือค่อนข้างต่ำคือมีค่าเพียง 0.15 ทั้งนี้ เนื่องจากหลายจังหวัดทางภาคกลาง โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่เขตเมืองค่อนข้างมากและประชากรในจังหวัดเหล่านี้มีรายได้สูง จึงทำให้อัตราการสมรสของจังหวัดในภาคกลางต่ำกว่าจังหวัดในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ส่วนผลการคาดประมาณสมการปัจจัยที่กำหนดอัตราการสมรสของเพศหญิง ด้วยแบบจำลอง Random Effect (ตารางที่ 2) พบว่าปัจจัยที่มีผลกระทบต่ออัตราการสมรสของเพศหญิง ได้แก่

(1) อัตราส่วนเพศ (G) ผลการคาดประมาณเป็นไปตามสมมติฐานกล่าวคือ เมื่ออัตราส่วนเพศเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 (ซึ่งหมายความว่าจำนวนประชากรเพศชายเพิ่มขึ้นมากกว่าเพศหญิง) จะทำให้โอกาสในการสมรสของเพศหญิงเพิ่มขึ้น

(2) สัดส่วนของอัตราการว่างงาน (U) ผลการคาดประมาณพบว่าเมื่อสัดส่วนของอัตราการว่างงานในเพศชายต่ออัตราการว่างงานในเพศหญิง หรืออัตราการว่างงานโดยเปรียบเทียบเพิ่มขึ้น (ซึ่งหมายความว่าเพศชายมีการว่างงานเพิ่มมากขึ้นมากกว่าเพศหญิง) จะทำให้อัตราการสมรสของเพศหญิงลดลง ซึ่งผลการคาดประมาณเป็นไปตาม

สมมติฐาน โดยพบว่าเมื่ออัตราการว่างงานโดยเปรียบเทียบ เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้อัตราการสมรสของเพศหญิงลดลง ร้อยละ 0.0896

(3) สัดส่วนผู้ป่วยโรคซึมเศร้า (DE) ผลการคาดประมาณพบว่าเมื่อสัดส่วนผู้ป่วยโรคซึมเศร้า (รวมทั้งสองเพศ) เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้อัตราการสมรสของเพศหญิงเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.226 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะข้อมูลจำนวนผู้ป่วยโรคซึมเศร้าสะสมเป็นข้อมูลของผู้ป่วยทั้งสองเพศรวมกันจึงอาจเป็นข้อมูลที่สะท้อนภาวะสุขภาพจิตในเพศหญิงได้ไม่ดีนักดังกล่าวข้างต้น

(4) ตัวแปรหุ่นแสดงภาคเหนือ (D_N) ผลการคาดประมาณพบว่าอัตราการสมรสเฉลี่ยของเพศหญิงในภาคเหนือสูงกว่าภาคกลาง (ซึ่งเป็นภาคที่เป็นฐานของตัวแปรหุ่น)

(5) ตัวแปรหุ่นแสดงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (D_E) ผลการคาดประมาณพบว่าอัตราการสมรสเฉลี่ยของเพศหญิงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสูงกว่าภาคกลาง

โดยสรุปแล้ว ผลการคาดประมาณสมการกำหนดอัตราการสมรสพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออัตราการสมรสของเพศชาย ได้แก่ ค่าจ้างของเพศชาย ระดับการศึกษาของเพศชาย อัตราการว่างงานโดยเปรียบเทียบของทั้งสองเพศ สุขภาพจิต (วัดจากสัดส่วนผู้ป่วยโรคซึมเศร้า) และความแตกต่างของท้องถิ่น (ผู้ชายในจังหวัดทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการสมรสสูงกว่าภาคกลาง) โดยที่ทิศทางของผลกระทบเป็นไปตามสมมติฐานทุกปัจจัย ยกเว้นปัจจัยสัดส่วนผู้ป่วยโรคซึมเศร้า อันเนื่องมาจากข้อจำกัดของการรวบรวมข้อมูลที่ไม่สามารถจำแนกเพศของผู้ป่วยได้จากการที่ผลการคาดประมาณพบว่า อัตราการสมรสของเพศชายได้รับผลกระทบจากปัจจัยต่างๆ เช่น ค่าจ้างของเพศชาย ระดับการศึกษาของเพศชาย และอัตราการว่างงานโดยเปรียบเทียบนั้น จากข้อมูลสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคม ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2556-2559 พบว่า ค่าจ้างเฉลี่ยของเพศชายต่ำกว่าเพศหญิง ระดับการศึกษาของเพศชายเจ็ลี่ยนน้อยกว่าเพศหญิง และอัตราการว่างงาน

ในเพศชายสูงกว่าเพศหญิง ดังนั้น จึงเป็นเหตุผลว่าเพราะเหตุได้อัตราการสมรสของเพศชายจึงลดลง

ส่วนปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออัตราการสมรสของเพศหญิง ได้แก่ อัตราส่วนเพศ (จำนวนเพศชายต่อเพศหญิง) อัตราการว่างงานโดยเปรียบเทียบ สัดส่วนผู้ป่วยโรคซึมเศร้า และความแตกต่างของท้องถิ่น (ผู้หญิงในจังหวัดทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการสมรสสูงกว่าภาคกลาง) โดยที่ทิศทางของผลกระทบเป็นไปตามสมมติฐานทุกปัจจัย ยกเว้นปัจจัยสัดส่วนผู้ป่วยโรคซึมเศร้าด้วยเหตุผลเช่นเดียวกันกับในกรณีของสมการของเพศชาย

ทั้งนี้ เนื่องจากอัตราส่วนเพศของประเทศไทยมีแนวโน้มลดลง ซึ่งหมายความว่าจำนวนเพศชายน้อยกว่าเพศหญิง โอกาสในการสมรสของเพศหญิงจึงลดลง นอกจากนี้ อัตราการว่างงานของเพศหญิงน้อยกว่าเพศชาย ทำให้เพศหญิงสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้อัตราการสมรสของเพศหญิงลดลง

ผลการศึกษาที่ได้นี้สอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้านี้ในบางประเด็น เช่น ผลการศึกษาของงานวิจัยนี้สอดคล้องกับ Angrist (2002) ซึ่งพบว่า เมื่ออัตราส่วนเพศเพิ่มขึ้น ซึ่งหมายถึงว่าจำนวนเพศชายต่อเพศหญิงเพิ่มขึ้นนั้น จะทำให้อัตราการสมรสของเพศหญิงเพิ่มขึ้น และในกรณีที่ค่าจ้างหรือรายได้ของเพศชายเพิ่มขึ้นจะทำให้อัตราการสมรสของเพศชายเพิ่มขึ้นซึ่งพบในการศึกษานี้ก็สอดคล้องกับงานของ Burgess, Propper, and Aassve (2003) เช่นเดียวกัน และในประเด็นที่ผลของอัตราการว่างงานของเพศชายที่เพิ่มขึ้นทำให้อัตราการสมรสของเพศชายลดลงซึ่งพบในการศึกษานี้ก็สอดคล้องกับ Coughlin and Drewianka (2011)

สรุปผล / ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาว่าปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจสมรส โดยปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่ออัตราการสมรสประกอบด้วยปัจจัย 4 ด้าน ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ คือ อัตราส่วนเพศ (สัดส่วนของจำนวน

เพศชายต่อจำนวนเพศหญิง) (2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ส่วนบุคคล คือ ค่าจ้าง และระดับการศึกษา (3) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม คือ สัดส่วนของอัตราการว่างงานในเพศชายต่ออัตราการว่างงานในเพศหญิง และสัดส่วนคนจน และ (4) ปัจจัยด้านสาธารณสุข คือ สุขภาพจิต (วัดจากอัตราผู้ป่วยโรคซึมเศร้า) สุขภาพกาย (วัดจากอัตราผู้พิการ) และภาวะอ้วนลงพุง

การศึกษานี้มีสมมติฐานว่าปัจจัยที่ทำให้อัตราการสมรสของเพศชายลดลง ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของอัตราส่วนเพศ (ซึ่งหมายความว่าจำนวนเพศชายเพิ่มขึ้นโดยเปรียบเทียบกับเพศหญิง ทำให้อุปสงค์ของเพศชายในตลาดการสมรสลดลง) ค่าจ้างของเพศชายที่ลดลง ระดับการศึกษาของเพศชายที่น้อยลง อัตราการว่างงานของเพศชายที่เพิ่มขึ้นโดยเปรียบเทียบกับเพศหญิง สัดส่วนคนจนที่เพิ่มขึ้น สัดส่วนผู้ป่วยโรคซึมเศร้าที่เพิ่มขึ้น สัดส่วนผู้พิการที่เพิ่มขึ้น และภาวะอ้วนในเพศชายที่เพิ่มขึ้น ส่วนปัจจัยที่มีสมมติฐานว่าส่งผลให้อัตราการสมรสของเพศหญิงลดลง ได้แก่ การลดลงของอัตราส่วนเพศ (ซึ่งหมายความว่าจำนวนเพศชายลดลงโดยเปรียบเทียบกับเพศหญิง ทำให้โอกาสในการสมรสของเพศหญิงในตลาดการสมรสลดลง) ค่าจ้างของเพศหญิงที่เพิ่มขึ้น ระดับการศึกษาของเพศหญิงที่เพิ่มขึ้น อัตราการว่างงานของเพศชายที่เพิ่มขึ้นโดยเปรียบเทียบกับเพศหญิง สัดส่วนผู้ป่วยโรคซึมเศร้าที่เพิ่มขึ้น สัดส่วนผู้พิการที่เพิ่มขึ้น และภาวะอ้วนในเพศหญิงที่เพิ่มขึ้น

การศึกษานี้ทำการคาดประมาณสมการปัจจัยที่กำหนดอัตราการสมรสของเพศชายและเพศหญิงแยกจากกัน โดยใช้ข้อมูลพาแนลของประเทศไทย ซึ่งเป็นข้อมูลของ 77 จังหวัด ระหว่าง พ.ศ. 2556-2559 ผลการทดสอบ Hausman Test เพื่อเลือกแบบจำลองที่เหมาะสมพบว่า แบบจำลอง Random Effect มีความเหมาะสมในการใช้เพื่อคาดประมาณมากกว่า ผลการคาดประมาณสมการปัจจัยที่มีผลต่ออัตราการสมรสของเพศชายพบว่า ค่าจ้างของเพศชาย ระดับการศึกษาของเพศชาย อัตราการว่างงาน

โดยเปรียบเทียบของทั้งสองเพศ สัดส่วนผู้ป่วยโรคซึมเศร้า และความแตกต่างของท้องถิ่น (ผู้ชายในจังหวัดทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการสมรสสูงกว่าภาคกลาง) มีผลกระทบต่ออัตราการสมรสของเพศชาย โดยที่ทิศทางของผลกระทบเป็นไปตามสมมติฐานทุกปัจจัย ยกเว้นปัจจัยสัดส่วนผู้ป่วยโรคซึมเศร้าซึ่งผลการคาดประมาณตรงข้ามกับสมมติฐานเนื่องจากข้อจำกัดทางด้านข้อมูล ส่วนปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออัตราการสมรสของเพศหญิง ได้แก่ อัตราส่วนเพศ (จำนวนเพศชายต่อเพศหญิง) อัตราการว่างงานโดยเปรียบเทียบ สัดส่วนผู้ป่วยโรคซึมเศร้า และความแตกต่างของท้องถิ่น (ผู้หญิงในจังหวัดทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการสมรสสูงกว่าภาคกลาง) โดยที่ทิศทางของผลกระทบเป็นไปตามสมมติฐานทุกปัจจัย ยกเว้นสัดส่วนผู้ป่วยโรคซึมเศร้าเช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษานี้ คือ การที่อัตราการสมรสของประชากรไทยลดลง เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การขยายตัวของความเป็นเมือง การศึกษาที่ดีขึ้น บทบาทของเพศหญิง และทัศนคติต่อการครองโสดที่เปลี่ยนไป ซึ่งการที่อัตราการสมรสของประชากรลดลง ทำให้อัตราการเกิดลดลง ส่งผลให้โครงสร้างประชากรมีการเปลี่ยนแปลงและทำให้ประเทศไทยเข้าสู่สังคมสูงวัย ทั้งนี้ หากโครงสร้างประชากรมีความไม่สมดุลมากขึ้น อาจส่งผลเสียต่อการพัฒนาประเทศ รัฐบาลจึงควรมีนโยบายที่จะชะลอมิให้อัตราการสมรสของประชากรไทยลดต่ำเกินไป เช่น การให้สิทธิพิเศษลดหย่อนภาษีมากขึ้นกับคู่สมรสที่มีบุตรคนที่สอง หรือการจัดให้มีสวัสดิการสังคมสำหรับครอบครัว เช่น ที่พักอาศัย ทุนการศึกษา การเพิ่มวันลาหยุดงานสำหรับผู้ที่มีครอบครัว และคำปรึกษาพยาบาล เป็นต้น เพื่อสร้างแรงจูงใจในการสมรสของประชากรดังเช่นในกรณีของประเทศสิงคโปร์ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของภาวะสมรสเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในหลายประเทศมิใช่เฉพาะแต่ในประเทศไทย แต่เกิดขึ้นในหลายประเทศแถบเอเชีย เช่น ประเทศสิงคโปร์ ญี่ปุ่น ไต้หวัน เกาหลีใต้ และฮ่องกง ซึ่ง

เป็นลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ดังนั้น การกระตุ้นให้อัตราการสมรสของประชากรเพิ่มขึ้นจึงอาจเป็นไปได้ยาก เนื่องจากปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการสมรส ดังผลการศึกษาไม่เอื้ออำนวยให้อัตราการสมรสเพิ่มขึ้น ดังนั้น ผู้เกี่ยวข้องจึงควรทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของ โครงสร้างประชากรและวางแผนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง ที่จะเกิดขึ้น

ในส่วนของข้อจำกัดในการศึกษานี้มี 2 ประเด็น ได้แก่ (1) ข้อมูลของผู้ป่วยโรคซึมเศร้าและผู้พิการที่รวบรวมได้ ยังไม่สามารถจำแนกเพศได้ ดังนั้น หากสามารถเก็บรวบรวม ข้อมูลที่จำแนกเพศได้ จะทำให้ผลการศึกษามีความชัดเจน มากยิ่งขึ้น และ (2) ความหลากหลายทางเพศที่เปิดกว้าง มากขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ อัตราการสมรสระหว่างเพศชายและหญิงน้อยลง ซึ่งประเด็น ดังกล่าวนี้นี้ยังมิได้ทำการศึกษาในครั้งนี้เนื่องจากข้อจำกัด ของการเก็บรวบรวมข้อมูล **A**

รายการอ้างอิง

- Angrist, J. (2002). How Do Sex Ratios Affect Marriage and Labor Markets? Evidence from America's Second Generation. *The Quarterly Journal of Economics*, 117(3), 997-1038.
- Becker, G. S. (1973). A Theory of Marriage: Part I. *Journal of Political Economy*, 81(4), 813-846.
- Becker, G. S. (1974). A Theory of Marriage: Part II. *Journal of Political Economy*, 82(2, Part 2), S11-S26.
- Burgess, S., Propper, C. & Aassve, A. (2003). The Role of Income in Marriage and Divorce Transitions among Young Americans. *Journal of Population Economics*, 16(3), 455-475.
- Chansarn, S. (2016). Socioeconomic Determinants of Divorce of Thai People: An Empirical Study in Provincial Level. In Chiang Mai University (Ed.), *Proceedings of the 10th National Conference of Economists*. Chiang Mai: Chiang Mai University.
- Chiappori, P. A., Oreffice, S., & Quintana-Domeque, C. (2012). Fatter Attraction: Anthropometric and Socioeconomic Matching on the Marriage Market. *Journal of Political Economy*, 120(4), 659-695.
- Chuanwan, S. & Katewongsa, P. (2014). Why Women Are Not Married: Where Have Men Gone Missing? In Y. Vorasiriamorn (Ed.), *Proceedings of the 10th National Conference on Population and Society 2014. Birth and Security in Population and Society* (pp. 23-42). Bangkok: Institute for Population and Social Research Mahidol University.
- Coughlin, T. P. & Drewianka, S.D. (2011). Can Rising Inequality Explain Aggregate Trends in Marriage? Evidence from US States, 1977-2005. *The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy*, 11(1), article 3.
- Department of Provincial Administration. (2019). *Statistics of Marriage Registration*. Retrieved from <http://stat.bora.dopa.go.th>
- Gould, E. D. & Paserman, M.D. (2003). Waiting for Mr. Right: Rising Inequality and Declining Marriage Rates. *Journal of Urban Economics*, 53(2), 257-281.
- Grossbard, A. (1984). A Theory of Allocation of Time in Markets for Labour and Marriage. *The Economic Journal*, 94(376), 863-882.
- Grossbard, S. (1993). *On the Economics of Marriage: A Theory of Marriage, Labor, and Divorce*. Boulder: Westview Press.
- Grossbard, S. (2015). *The Marriage Motive: A Price Theory of Marriage. How Marriage Markets Affect Employment, Consumption and Savings*. New York: Springer-Verlag.
- Hausman, J. A. (1978). Specification Tests in Econometrics. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 1251-1271.
- National Statistical Office Thailand. (2018). *The Population and Housing Census*. Retrieved from <http://portal.nso.go.th/>
- OECD. (2019). *OECD Family Database*. Retrieved from <http://www.oecd.org>

- Podhisita C., Varangrat, A., Gray, R., Vapattanawong, P. & Chuanvan, S. (2009). Nuptiality Change in Thailand, 1960-2000 :Implication for Future Fertility. *Songklanakarin : E-Journal of Social Sciences & Humanities*, 15(5), 703-722.
- Sasaki, S. (2017). Empirical Analysis of the Effects of Increasing Wage Inequalities on Marriage Behaviors in Japan. *Journal of the Japanese and International Economies*, 46, 27-42.

ภาคผนวก

การทดสอบความเหมาะสมของแบบจำลองด้วยวิธี Hausman Test

ผลการทดสอบ Hausman Test โดยการคาดประมาณแบบจำลอง Fixed Effect และ Random Effect เพื่อเปรียบเทียบกันพบว่า สมการปัจจัยที่กำหนดอัตราการสมรสของเพศชายมีค่า Chi-square ที่คำนวณได้เท่ากับ 11.14 (ค่าความน่าจะเป็นเท่ากับ 0.1325) ซึ่งน้อยกว่าค่าวิกฤติ จึงไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานหลักที่ว่า ค่าความคลาดเคลื่อนไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรภายนอกหรือตัวแปรอิสระ นั่นคือ แสดงว่าไม่มีค่าความคลาดเคลื่อนที่ไม่สามารถสังเกตได้ (Unobserved Disturbance) เกิดขึ้นจากลักษณะบางประการที่มีค่าคงที่ในจังหวัดนั้นๆ ดังนั้น จึงสามารถทำการประมาณค่าแบบจำลองในรูปแบบ Random Effect ได้ ส่วนผลการทดสอบ Hausman Test ของสมการปัจจัยที่กำหนดอัตราการสมรสของเพศหญิงก็เช่นเดียวกัน ผลการทดสอบพบว่าค่า Chi-square ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 13.48 (ค่าความน่าจะเป็นเท่ากับ 0.0613) ซึ่งน้อยกว่าค่าวิกฤติ จึงไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานหลักที่ว่า ค่าความคลาดเคลื่อนไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรภายนอกหรือตัวแปรอิสระ ดังนั้นจึงสามารถทำการประมาณค่าแบบจำลองในรูปแบบ Random Effect ได้